

مطالعه وضعیت تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۸

فاطمه جعفری* | کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

مرضیه گل تاجی^۱ | کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دریافت: ۱۳۸۸/۰۹/۰۱ | پذیرش: ۱۳۸۹/۰۳/۱۱

فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
شاپا(چاپی) ۲۲۵۱-۸۲۲۳
شاپا(الکترونیکی) ۲۲۵۱-۸۲۳۱
نمایه در SCOPUS، LISA و ISC
<http://jjipm.irandoc.ac.ir>
دوره ۲۷ | شماره ۳ | صص ۵۶۱-۵۷۵
بهار ۱۳۹۱
نوع مقاله: پژوهشی

* samira2007_sh@yahoo.com
1. marzieh.goltaji@gmail.com

چکیده: در این پژوهش، وضعیت تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور نمایه‌شده در نمایه‌نامه‌های استنادی علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی پایگاه استنادی تامسون رویترز طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۸ بررسی شده است. این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. نتایج نشان داد که دانشگاه تهران با ۳۸/۷۳ درصد و پس از آن، دانشگاه شیراز با ۱۵/۶۵ درصد دارای بیشترین تعداد تولیدات علمی هستند درحالی‌که در سایر دانشگاه‌ها وضعیت تولیدات علمی چندان رضایت‌بخش نیست. مقاله با ۷۶/۴۲ درصد بیشترین قالب انتشاراتی و پس از آن، چکیده گردهمایی و نقد کتاب و مقاله همایش در رتبه‌های بعدی قرار دارند. ۶۵/۶۵ درصد از تولیدات علمی به‌صورت گروهی و ۳۴/۳۴ درصد از آنها به‌صورت انفرادی بوده است. سیر تحول تولیدات علمی در دانشگاه‌ها روند صعودی را در دوره زمانی بررسی‌شده نشان داد. تولیدات علمی اعضای هیئت علمی علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور در ۱۶۷ عنوان مجله به چاپ رسیده است که از این میان، تعداد ۱۳۵ عنوان (۸۰/۸۳ درصد) در گزارش‌های استنادی نشریات نمایه‌شده و از میان این تعداد، ضریب تأثیر ۷۴ مجله از صفر تا یک (۵۴/۸۱ درصد) متغیر بوده و ضریب تأثیر ۶۱ مجله دیگر (۴۵/۱۸ درصد) مقادیری بیشتر از یک داشته است.

کلیدواژه‌ها: تولیدات علمی، اعضای هیئت علمی، دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی، دانشگاه‌های دولتی

۱. مقدمه

یکی از شاخص‌های رشد و توسعه هر کشور، توان و ظرفیت علمی آن کشور است. ارتقاء این توان به بهبود وضعیت تولید اطلاعات علمی بستگی دارد. سن گوپتا^۱ در اثر خود نقل قول جالب توجهی از کینگ^۲ ارائه داده است:

سرمایه گذاری در امر پژوهش، در واقع سرمایه گذاری برای تولید اطلاعات علمی است. در اینجا شرایطی فراهم می‌گردد که متخصصان هر حوزه بتوانند با استفاده از تخصص‌های خود و مطالعات هدف‌داری که انجام می‌دهند اطلاعات نوینی را برای بهره‌مند شدن دیگران تولید و عرضه کنند. این گونه تولیدات علمی را می‌توان بازده سرمایه‌گذاری برای فعالیت‌های پژوهشی به‌شمار آورد (زاهد زاهدانی ۱۳۷۹).

در میان نهادهای اجتماعی جامعه، دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی سهم عمده‌ای در تولید اطلاعات علمی و فنی دارند. تولید دانش در دانشگاه‌ها نتیجه فعالیت‌های علمی و پژوهشی اعضای هیئت علمی و مدرسان و پژوهشگران دانشگاه است که به‌طور معمول، به‌صورت تولید مقالات پژوهشی و تدوین و ترجمه کتاب‌های علمی نمود پیدا می‌کند و جزء وظایف لاینفک آنان است. از طرفی طبق آمار به‌دست آمده، وضعیت تولید علم در علوم انسانی چندان رضایت‌بخش نیست. آمار آموزش عالی که همه ساله توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارائه می‌شود مبین آن است که سهم علوم انسانی در برخی شاخص‌ها به‌طور کامل چشمگیر است. به‌عنوان مثال، براساس آمارهای سال ۱۳۸۳ تعداد دانشجوی علوم انسانی کشور نزدیک یک میلیون نفر یعنی معادل ۴۵ درصد کل دانشجویان کشور بوده است. تعداد اعضای هیئت علمی مشغول به کار در رشته‌های علوم انسانی در سال ۱۳۸۳ برابر ۶۲۸۲ نفر بوده است که این رقم حدود ۲۰۰۰ نفر بیش از تعداد هیئت علمی مشغول به کار در رشته‌های فنی مهندسی و یا علوم پایه است. در این سال، تعداد دانش‌آموختگان مقطع دکتری در رشته‌های مختلف علوم انسانی ۲۸۰ نفر بوده که این رقم در علوم فنی مهندسی ۸۱۱ نفر و در علوم پایه ۱۵۹ نفر بوده است. اما، آمار تعداد مقالات منتشرشده در نشریات بین‌المللی به‌طور کامل متفاوت است.

در سال ۱۳۸۳ (۲۰۰۴) تعداد ۱۸۷۹ عنوان مقاله از گروه علوم پایه، ۸۶۳ عنوان مقاله از گروه فنی مهندسی و همین تعداد مقاله از گروه علوم پزشکی در نشریات معتبر علمی جهان منتشر شده است، در حالی که تعداد مقالات منتشرشده از گروه علوم انسانی فقط ۶۵ عنوان مقاله بوده است. به‌عبارت دیگر، اگر به‌ازای هر ۱۰۰ نفر عضو هیئت علمی در گروه علوم پایه ۴۴ مقاله در سال

1. Gupta
2. King

۲۰۰۴ منتشر شده است، در گروه علوم انسانی به ازای این تعداد فقط یک مقاله در سال منتشر شده است. در ضمن، از کل ۶۵ عنوان مقاله منتشر شده از گروه علوم انسانی، تعداد ۴۳ مقاله - معادل دو سوم کل مقالات - فقط حاصل کار اساتید و پژوهشگران رشته روان شناسی بوده است (فاضلی ۱۳۸۴). صبوری (۱۳۸۱) نیز در پژوهش های خود به این مهم دست یافته است (جدول ۱).

جدول ۱. تعداد مقالات به ثبت رسیده با نشانی ایران در مؤسسه اطلاعات علمی^۱ نسبت به کل تعداد مقالات جهان به تفکیک بخش های مختلف در نمایه نامه های علوم اجتماعی^۲، نمایه نامه های علوم انسانی و هنر^۳ در فاصله سال های ۱۹۹۳-۲۰۰۶ (صبوری ۱۳۸۱)

سال	SCI		SSCI		A&HCI	
	تعداد مقالات ایرانی	کل تعداد مقالات جهان	درصد	تعداد مقالات جهانی	تعداد مقالات ایرانی	کل تعداد مقالات جهانی
۱۹۹۳	۲۹۹	۷۵۵۸۰۰	۰/۰۴	۱۲۹۳۶۹	۱۰	۱۷۷۵۱۰
۱۹۹۴	۳۶۸	۷۹۸۲۲۰	۰/۰۵	۱۲۷۹۱۰	۱۲	۱۹۱۶۲۴
۱۹۹۵	۴۶۳	۸۵۳۴۶۹	۰/۰۵	۱۴۴۳۹۴	۱۱	۱۹۹۲۵۲
۱۹۹۶	۵۸۲	۹۰۱۹۸۱	۰/۰۶	۱۴۷۱۹۴	۲۶	۲۱۱۶۷۳
۱۹۹۷	۶۶۷	۹۲۳۳۳۳	۰/۰۷	۱۴۱۵۱۸	۲۹	۲۱۹۳۱۹
۱۹۹۸	۱۰۲۳	۹۵۷۷۱۷	۰/۱۰	۱۴۱۶۰۹	۱	۱۱۴۷۶۷
۱۹۹۹	۹۶۳	۹۴۵۹۶۱	۰/۱۰	۱۴۰۰۷۳	۲	۱۱۰۹۹۰
۲۰۰۰	۱۳۶۹	۹۵۶۳۹۵	۰/۱۴	۱۴۵۱۲۵	۰	۱۱۵۹۵۱
۲۰۰۱	۱۶۱۸	۹۴۲۶۰۳	۰/۱۷	۱۴۰۶۵۶	۶	۹۹۳۳۸
۲۰۰۲	۱۹۳۴	۸۸۹۹۸۴	۰/۲۱	۱۲۵۰۰۰	۶	۱۰۰۱۱۹
۲۰۰۳	۳۲۲۲	۱۱۱۱۳۶۹	۰/۲۸	۱۵۲۷۷۵	۱۲	۸۹۰۴۸
۲۰۰۴	۳۸۲۲	۱۰۵۷۰۱۰	۰/۳۶	۱۳۲۵۹۲	۶	۱۰۴۰۵۱
۲۰۰۵	۵۴۲۳	۱۲۹۸۳۳۱	۰/۴۲	۱۷۰۸۱۸	۱۱	۱۳۰۸۵۵
۲۰۰۶	۶۶۹۳	۱۲۱۲۰۶۸	۰/۵۵	۱۶۴۸۰۲	۱۶	۱۰۸۳۱۲

1. Institute of Information Science (ISI)
2. Social Science Citation Index
3. Art and Humanities Citation Index

بنابراین، از آنجایی که یکی از گام‌های مهم در شناسایی نیازهای اساسی کشور که در جهت‌دهی و تعریف پژوهش‌های آتی نقشی محوری دارد، بررسی و تجزیه و تحلیل مستمر فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگران مؤسسات پژوهشی است، این پژوهش در پی آن است تا با بررسی تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور، نمایه‌شده در A&HCI و SSCI پایگاه تامسون رویترز، دریابد پژوهشگران این دانشگاه‌ها چه سهمی از تولیدات علمی را در رشته‌های اشاره‌شده به خود اختصاص داده‌اند.

۲. اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش عبارت است از تعیین وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی و هنر دانشگاه‌های دولتی کشور، نمایه‌شده در A&HCI و SSCI طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۰ که برای نیل به این هدف، دیگر اهداف فرعی زیر نیز قابل پیگیری است:

- ✓ تعیین وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران در هریک از دانشگاه‌ها در مقایسه با یکدیگر؛
- ✓ تعیین کمیت اطلاعات تولیدشده پژوهشگران در هر رشته و در هریک از دانشگاه‌ها و همچنین، تعیین زمینه‌های موضوعی (گروه‌هایی) که دارای بیشترین میزان تولیدات علمی هستند؛
- ✓ تعیین وضعیت تولیدات علمی از لحاظ قالب‌های انتشاراتی و نوع مشارکت پژوهشگران؛
- ✓ تعیین سیر تحول تولیدات علمی در هریک از دانشگاه‌ها در طول سال‌های مورد بررسی؛ و
- ✓ تعیین وضعیت مجلاتی که تولیدات علمی اعضای هیئت علمی در آنها به چاپ رسیده است از نظر نمایه شدن در گزارش‌های استنادی نشریات (JCR) و ضریب تأثیر.

۳. پرسش‌های اساسی

۱. وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران در هریک از دانشگاه‌ها در مقایسه با یکدیگر چگونه است؟
۲. کمیت اطلاعات تولیدشده پژوهشگران در هر رشته و در هریک از دانشگاه‌ها چگونه است و در این میان، اعضای هیئت علمی و پژوهشگران چه رشته‌هایی دارای بیشترین تعداد تولیدات علمی هستند؟
۳. وضعیت تولیدات علمی از لحاظ قالب‌های انتشاراتی و نوع مشارکت چگونه است؟
۴. سیر تحول تولیدات علمی در هریک از دانشگاه‌ها طی سال‌های مورد بررسی چگونه است؟
۵. وضعیت مجلاتی که تولیدات علمی اعضای هیئت علمی در آنها به چاپ رسیده است از نظر نمایه شدن در گزارش‌های استنادی نشریات (JCR) و ضریب تأثیر چگونه است؟

۴. پیشینه پژوهش

۴-۱. پیشینه در ایران

مزینانی (۱۳۸۰) وضعیت مصرف و تولید اطلاعات علمی اعضای هیئت علمی-آموزشی کشور را بررسی کرد. یافته‌های پژوهش وی نشان داد میزان تولید اطلاعات علمی، اعم از تألیف و ترجمه کتاب و مقاله و سایر منابع در سال، در سطح بسیار کمی است. یعنی بیش از ۴/۵ درصد افراد مورد پژوهش در سال، هیچ‌گونه کتاب، مقاله یا سایر منابع علمی تألیف یا ترجمه نمی‌کنند. فهیمیان (۱۳۸۱) در پژوهشی به بررسی وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیئت علمی دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه تربیت مدرس در فاصله سال‌های ۱۳۷۰-۱۳۷۹ پرداخته است. یافته‌های پژوهش وی نشان داده است که تولید اطلاعات علمی در طول سال‌های مورد نظر، از رشد چشمگیری برخوردار بوده است.

صبوری (۱۳۸۲ و ۱۳۸۳) در پژوهش‌هایی به بررسی وضعیت تولید علم کشور نمایه‌شده در SSCI و A&HCI و SCI در سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۴ پرداخت. یافته‌های پژوهش‌ها نشان داد که درصد مشارکت ایران در تولید علم جهان در سال ۲۰۰۳ در شاخه علوم محض ۲۹ درصد، در شاخه علوم اجتماعی ۰/۰۶ درصد، و در شاخه علوم انسانی و هنر ۰/۰۱ درصد است و این میزان در سال ۲۰۰۴ در شاخه علوم محض ۳۶ درصد و در علوم اجتماعی، و علوم انسانی و هنر ۰/۰۸ درصد و ناچیز است.

عصاره و معرفت (۱۳۸۴) در پژوهشی به مطالعه رشد و توسعه مقاله‌های علمی پژوهشگران ایرانی علوم پایه و بین رشته‌ای پزشکی بین سال‌های ۱۳۵۵-۱۳۸۲ در شبکه اطلاع‌رسانی علوم پزشکی (مدلاین) پرداخته‌اند و دانشگاه‌ها، مجله‌ها، و پدیدآورندگان ایرانی که بیشترین تولیدات علمی را داشتند، شناسایی کرده‌اند. همچنین، حوزه‌های موضوعی را که این پژوهشگران علاقه بیشتری به آنها داشتند، مشخص کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داده است که مقاله‌ها و آثار پژوهشگران ایرانی در پایگاه اطلاعاتی مدلاین افزایش قابل توجهی داشته است، به طوری که در دوره زمانی مورد مطالعه ۲۶۹۵ مقاله توسط ۹۳۷۳ نویسنده همکار به چاپ رسیده است.

نوروزی و علیمحمدی (۱۳۸۵) در پژوهشی وضعیت تولید علم را توسط کتابداران و اطلاع‌رسانان کشور مورد بررسی قرار دادند. در این پژوهش، مقاله‌های منتشرشده توسط متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی که با نام ایران و درج‌نشانی دانشگاه‌ها و سازمان‌های ایرانی در فاصله سال‌های ۱۹۷۱ تا سپتامبر ۲۰۰۶ در نمایه‌های استنادی ثبت شده بود، مورد مطالعه قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که مقاله‌های منتشرشده توسط متخصصان کتابداری و

اطلاع‌رسانی از نظر کمی در سطح بین‌المللی پایین است و توجه بیشتری را می‌طلبد. رحمانی (۱۳۸۸) پژوهشی بر روی تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز در سطوح ملی و بین‌المللی در یک دوره ۸ ساله از ۱۳۷۹-۱۳۸۶ انجام داد. یافته‌های پژوهش نشان داد که در کل، ۸۵۰۷ مدرک در قالب‌های مختلف تولید شده است که از این تعداد، مقالات مجلات با ۴۲۱۸ مورد، بیشترین نوع قالب‌های انتشاراتی را به خود اختصاص داده است. همچنین، تولیدات علمی در سال‌های مورد نظر از رشد قابل توجهی برخوردار بوده است. اعضای هیئت علمی در مجموع، ۱۸۵۳ مدرک در پایگاه ISI به چاپ رسانده‌اند که بیشترین سهم را دانشکده علوم و کمترین سهم را دانشکده ادبیات و علوم انسانی داشته است. نتایج حاصل از تحلیل ۳۹ مجله که بیشترین آثار اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز را به چاپ رسانده‌اند نشان داد که مقالات جامعه پژوهش از اعتبار بین‌المللی و ضریب تأثیر بالایی برخوردار هستند.

۴-۲. پیشنهاد در خارج

کارپر در دانشگاه تنسی^۱ پژوهشی در مورد تولیدات علمی اعضای هیئت علمی انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA) در دانشکده روان‌شناسی در سال‌های ۱۹۹۵-۱۹۹۹ انجام داده است. مقالات تولیدشده، پراکندگی موضوعی، و مجلاتی که این آثار را به چاپ رسانده‌اند مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که مؤثرترین برنامه‌های روان‌شناسی چه توسط اعتبار مؤلف و چه توسط تعداد انتشارات مورد ارزیابی قرار گیرند، نتایج یکسانی را به دست خواهند داد. اعضای هیئت علمی دانشکده روان‌شناسی بیشتر آثار خود را در مجلات روان‌شناسی دانشکده منتشر کرده‌اند تا مجلات غیر روان‌شناسی (Carper 2005).

جاکوبز از گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه پره‌توریا در آفریقای جنوبی، پژوهشی در مورد تولیدات علمی دانشگاه‌های منتخب در آفریقای جنوبی داشته است. این پژوهش پرتولیدترین نویسندگان و مجلات و دانشگاه‌های پژوهشی آفریقای جنوبی را نشان می‌دهد. نتایج پژوهش نشان داد که رشته شیمی با ۳۷ درصد، فیزیک با ۲۶ درصد، پزشکی و زیست‌شناسی با ۷/۴۰ درصد از گروه‌های پرتولید این دانشگاه‌ها بوده‌اند (Jacobs 2006).

زورزتو و همکارانش تولیدات علمی ۲۰ دانشگاه برزیل در رشته‌های بهداشت و علوم زیستی را بین سال‌های ۱۹۹۸-۲۰۰۲ مورد مطالعه قرار داده‌اند. تولیدات علمی این رشته‌ها در سه پایگاه CAPES, MEDLINE, ISI مورد مطالعه قرار گرفته است. نویسندگان در این پژوهش با رشدی ناهمگن از تولیدات علمی مواجه بوده‌اند، به طوری که رشته داروشناسی با رشد ۴/۵ درصد و

1. Tennessee University

روان‌پزشکی با رشد ۱۹۱ درصد کمترین و بیشترین درصد رشد تولیدات را دارا بوده‌اند (Zorzetto et al. 2006).

از برآیند مطالعات اشاره‌شده در پیشینه‌های داخلی و خارجی می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که وضعیت تولیدات علمی در حوزه‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی چندان رضایت‌بخش نیست.

۵. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و با رویکرد علم‌سنجی انجام شده است.

۶. روش انتخاب مقالات

در این پژوهش، ابتدا تمام تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور که در فاصله سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۰ در A&HCI و SSCI نمایه شده بودند، استخراج و مورد بررسی قرار گرفت. بعد از گردآوری تولیدات علمی مورد نظر، نام نویسندگان مقالات با فهرست اسامی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌ها مطابقت داده شد. برای این منظور، با مراجعه به وب‌سایت هریک از دانشکده‌ها، فهرست اسامی افرادی که در طول ۱۰ سال مورد مطالعه، چه به صورت رسمی و چه به صورت پیمانی، پاره‌وقت و یا تمام‌وقت، به عنوان عضو هیئت علمی و پژوهشگر در این دانشکده‌ها مشغول به فعالیت بوده‌اند، به دست آمد.

۷. جامعه پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل تمام تولیدات علمی پژوهشگران و اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور، نمایه شده در A&HCI و SSCI در طول سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۰ است.

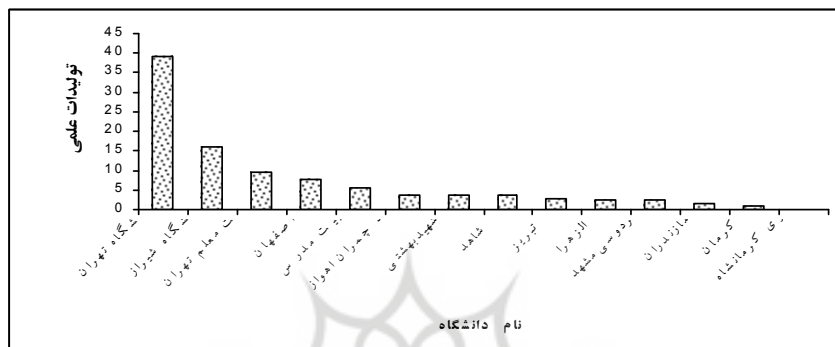
۸. یافته‌های پژوهش

جدول ۲. اطلاعات فراوانی تعداد تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی نمایه‌شده در A&HCI و SSCI

نام دانشگاه	تعداد تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی به کل تولیدات علمی بر حسب درصد	نسبت تعداد تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی به کل تولیدات علمی بر حسب درصد	فراوانی تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی بر حسب درصد
تهران	۲۵۶	۱۴۱	۳۸/۷۳
شیراز	۸۶	۵۷	۱۵/۶۵
تربیت معلم تهران	۴۸	۳۵	۹/۶
اصفهان	۳۲	۲۸	۷/۶
تربیت مدرس	۹۹	۲۱	۵/۷
شهید چمران اهواز	۱۴	۱۴	۳/۸
شهید بهشتی	۲۹	۱۴	۳/۸
شاهد	۲۲	۱۴	۳/۸
تبریز	۱۳	۱۱	۳
الزهرا	۱۰	۹	۲/۴
فردوسی مشهد	۱۰	۹	۲/۴
مازندران	۹	۶	۱/۶
شهید باهنر کرمان	۱۱	۴	۱
رازی کرمانشاه	۵	۱	۰/۵
جمع	۶۴۴	۳۶۴	۱۰۰

جدول ۲ بیانگر کل تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشگاه‌های دولتی کشور، نمایه‌شده در نمایه‌نامه‌های استنادی علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی پایگاه تامسون رویترز و تعداد تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی است. برای مثال، تعداد کل مدارک علمی دانشگاه تهران نمایه‌شده در A&HCI و SSCI، ۲۵۶ مدرک است که از این تعداد ۱۴۱ مدرک متعلق به اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی و مابقی توسط اعضای هیئت علمی سایر دانشکده‌ها (علوم پایه، فنی و مهندسی، و پزشکی) است. همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بیشتر مدارک علمی نمایه‌شده در این پایگاه متعلق به اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی است.

۱. بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران در هریک از دانشگاه‌ها در مقایسه با یکدیگر چگونه است؟ در پاسخ به این سؤال، وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران در هریک از دانشگاه‌ها در مقایسه با یکدیگر مورد بررسی قرار گرفت.

نمودار ۱. وضعیت تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی در هر دانشگاه

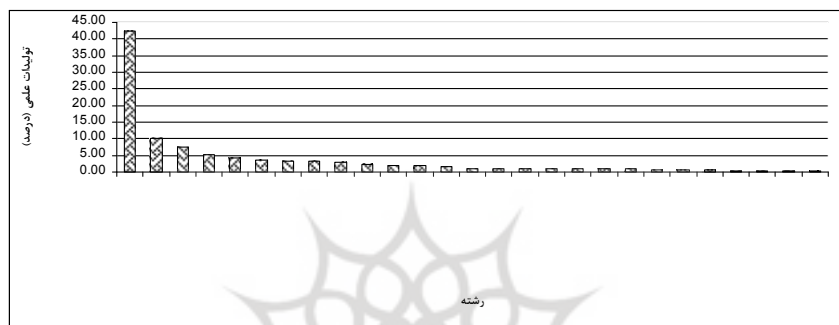
همان‌گونه که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود، بیشترین تعداد تولیدات علمی نمایه‌شده در نمایه‌نامه‌های استنادی علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی مربوط به دانشگاه تهران (۳۸/۷۳ درصد) است و پس از آن، دانشگاه شیراز (۱۵/۶۵ درصد) دارای بیشترین تعداد تولیدات علمی است. این در حالی است که در بقیه دانشگاه‌ها وضعیت تولیدات علمی چندان رضایت‌بخش نیست، به‌طور مثال در دانشگاه رازی کرمانشاه فقط یک عنوان مقاله در نمایه‌نامه‌های استنادی پایگاه تامسون رویترز وجود دارد.

۲. کمیت اطلاعات تولیدشده پژوهشگران در هر رشته و در هریک از دانشگاه‌ها چگونه است و در این میان، اعضای هیئت علمی و پژوهشگران چه رشته‌هایی دارای بیشترین تعداد تولیدات علمی هستند؟ در پاسخ به سؤال دوم، کمیت اطلاعات تولیدشده پژوهشگران در هر رشته و در هریک از دانشگاه‌ها و تعیین اعضای هیئت علمی و پژوهشگران رشته‌هایی که دارای بیشترین تولیدات اطلاعات علمی هستند، مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۳. تعداد تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی
نمایه‌شده در SSCI و A&HCI به تفکیک رشته

رشته	دانشگاه تهران	دانشگاه شیراز	تربیت معلم تهران	اصفهان	تربیت مدرس	شهید چمران اهواز	شهید بهشتی	شاهد	تبریز	الزها	فردوسی مشهد	مازندران	شهید باهنر کرمان	رازی کرمانشاه
روانشناسی (تربیتی/بالینی)	۵۵	۳۳	۱۰	۱۰	۵	۶	۷	۸	۸	۴	۷	-	۲	-
مدیریت	۸	۲	-	۱	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-
علوم کتابداری و اطلاع رسانی	۱۴	۳	۳	۱	۱	۶	-	۶	-	۱	۲	-	-	-
جمعیت‌شناسی	۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
اقتصاد	۱۲	۱	-	-	۲	-	-	-	-	۱	-	۳	-	-
جامعه‌شناسی	۳	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
مبانی آموزش و پرورش	۹	۲	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
زبان‌شناسی و زبان‌های خارجه	۳	۵	۵	۷	۲	۲	۳	-	-	-	-	-	-	-
زبان و ادبیات فارسی	۱	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-
حقوق	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
علوم سیاسی	۱	-	-	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
روابط بین‌الملل	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
کودکان استثنایی	۶	۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
تربیت بدنی و علوم ورزشی	۱	-	-	۵	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-
شهرسازی	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
معماری	۱	-	-	-	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-
هنرهای نمایشی و موسیقی	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
مردم‌شناسی	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
فلسفه	۴	-	-	-	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-
باستان‌شناسی	۵	-	-	-	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-
علوم اجتماعی	۱	-	۳	-	-	-	۱	-	۱	۴	-	۲	-	-
علوم تربیتی	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱
ارتباطات خانواده	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-
الهیات و معارف اسلامی	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
تکنولوژی آموزشی	-	-	۱۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
انسان‌شناسی	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-
جغرافیا	۲	-	۲	-	۱	-	۲	-	۱	-	-	-	-	-
جمع	۱۴۱													

همان گونه که یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد، وضعیت تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی ناهمگن است به طوری که در بیشتر دانشگاه‌ها اعضای هیئت علمی رشته روان‌شناسی دارای تولید علمی هستند. این در حالی است که در برخی از رشته‌ها، فقط در برخی از دانشگاه‌ها شاهد تولیدات علمی آن هم به صورت محدود هستیم. به طور مثال در رشته حقوق، فقط نام دانشگاه تهران به چشم می‌خورد.

نمودار ۲. کمیت اطلاعات تولیدشده اعضای هیئت علمی و پژوهشگران در هر رشته

با توجه به یافته‌های نمودار ۲، بیش از ۴۰ درصد تولیدات علمی نمایه‌شده در نمایه‌نامه‌های استنادی علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی متعلق به اعضای هیئت علمی و پژوهشگران رشته روان‌شناسی است، این در حالی است که ۶۷ درصد اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشگاه‌های مورد بررسی دارای کمتر از ۱۰ عنوان تولید علمی در سال‌های مورد مطالعه بوده‌اند.

۳. وضعیت تولیدات علمی از لحاظ قالب‌های انتشاراتی و نوع مشارکت چگونه است؟

در پاسخ به سومین پرسش، وضعیت تولیدات علمی از لحاظ قالب‌های انتشاراتی و نوع مشارکت پژوهشگران مورد بررسی قرار گرفت.

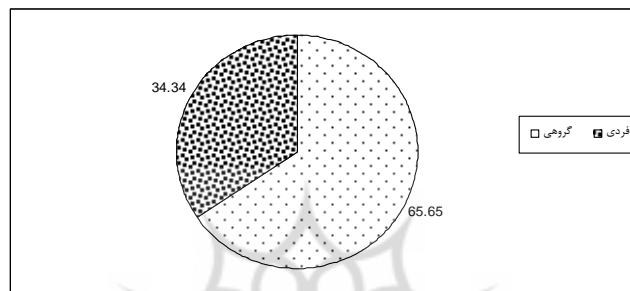
۳-۱. وضعیت تولیدات علمی از لحاظ قالب‌های انتشاراتی

جدول ۴. وضعیت تولیدات علمی از لحاظ قالب‌های انتشاراتی بر حسب درصد

قالب‌های انتشاراتی	درصد
مقاله اصیل	۷۶/۴۲
چکیده گردهمایی	۱۶/۲۰
نقد کتاب	۴/۹
مقاله همایش	۱/۶
سایر	۰/۵

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، بیش از ۷۵ درصد تولیدات علمی نمایه‌شده در نمایه‌نامه‌های استنادی پایگاه تامسون رویترز توسط اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی به‌شکل مقاله اصیل است.

۲-۳. وضعیت تولیدات علمی از لحاظ نوع مشارکت پژوهشگران

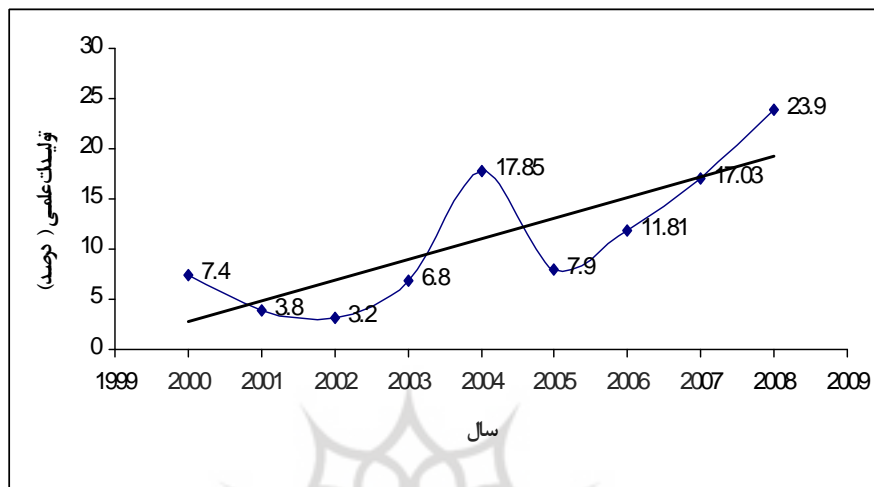

نمودار ۳. وضعیت تولیدات علمی از لحاظ نوع مشارکت پژوهشگران

با توجه به نمودار ۳، ۶۵ درصد تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی به‌صورت گروهی و با همکاری سایر پژوهشگران دانشگاه‌های داخلی و خارجی و ۳۴ درصد تولیدات علمی به‌صورت فردی نگاشته شده است.

۴. سیر تحول تولیدات علمی در هریک از دانشگاه‌های طی سال‌های مورد بررسی چگونه است؟

در پاسخ به سؤال چهارم، سیر تحول تولیدات علمی در هریک از دانشگاه‌های طی سال‌های مورد مطالعه بررسی شد.

نمودار ۴. سیر تحول تولیدات علمی در دانشگاه‌ها به تفکیک سال

همان گونه که در نمودار ۴ مشاهده می‌شود، سیر تحول تولیدات علمی در دانشگاه‌ها در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۲ روندی نزولی را پیموده، اما این میزان از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۴ روند صعودی را طی کرده است. همچنین، تولیدات علمی در سال ۲۰۰۵ با افت شدیدی روبرو شده، اما به تدریج وضعیت تولیدات علمی بهتر شده تا آنجا که این میزان از ۷/۹ درصد در سال ۲۰۰۵ به ۲۳/۹ درصد در سال ۲۰۰۸ رسیده است، اما در کل این سیر، روندی صعودی را نشان می‌دهد.

۵. وضعیت مجلاتی که تولیدات علمی اعضای هیئت علمی در آنها به چاپ رسیده است از نظر نمایه شدن در گزارش‌های استنادی نشریات (JCR) و ضریب تأثیر چگونه است؟

تولیدات علمی اعضای هیئت علمی علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور در ۱۶۷ عنوان مجله به چاپ رسیده است که از این میان، تعداد ۱۳۵ عنوان (۸۰/۸۳ درصد) در گزارش‌های استنادی نشریات نمایه شده و از میان این تعداد، ضریب تأثیر ۷۴ مجله از صفر تا یک (۵۴/۸۱ درصد) متغیر بوده و ضریب تأثیر ۹۳ مجله دیگر (۶۸/۸۸ درصد) مقادیری بیشتر از یک داشته است.

۹. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که دانشگاه تهران با ۳۸/۷۳ درصد و پس از آن دانشگاه شیراز با ۱۵/۶۵ درصد دارای بیشترین تعداد تولیدات علمی هستند، در حالی که در سایر دانشگاه‌ها وضعیت تولیدات علمی چندان رضایت‌بخش نیست. نتایج پژوهش حاضر با نتایج صبوری (۱۳۸۲ و ۱۳۸۳)، نورزی و علیمحمدی (۱۳۸۵)، و رحمانی (۱۳۸۸) که بیان داشته‌اند تولیدات علمی در رشته‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی ناچیز است، همسویی دارد. در بیشتر دانشگاه‌ها اعضای هیئت علمی رشته روان‌شناسی دارای تولید علمی بوده، اما در برخی از رشته‌ها از جمله حقوق فقط اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران دارای دو عنوان مقاله بوده است که با مطالعه انجام‌شده توسط زورزتو و همکاران که بیان نموده‌اند رشد تولیدات علمی ناهمگن است (Zorzetto et al 2006) همسویی دارد.

مقاله با ۷۶/۴۲ درصد، بیشترین قالب انتشاراتی و پس از آن، چکیده‌گردهمایی و نقد کتاب و مقاله‌های همایش در رتبه‌های بعدی قرار دارند. ۶۵/۶۵ درصد از تولیدات علمی به صورت گروهی و ۳۴/۳۴ درصد از آنها به صورت انفرادی بوده است. سیر تحول تولیدات علمی در دانشگاه‌ها روند صعودی را در سال‌های مورد بررسی طی می‌کند که با نتایج پژوهش‌های فهیمیان (۱۳۸۱) و عصاره و معرفت (۱۳۸۴) که بیان داشته‌اند تولیدات علمی دارای رشد صعودی بوده است، همسویی دارد. در مطالعه حاضر، این میزان در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۲ روندی نزولی را پیموده، اما از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۴ روند صعودی را طی کرده است. همچنین، تولیدات علمی در سال ۲۰۰۵ با افت شدیدی روبرو شده است، اما به تدریج وضعیت تولیدات علمی بهتر شده تا آنجا که این میزان از ۷/۹ درصد در سال ۲۰۰۵ به ۲۳/۹ درصد در سال ۲۰۰۸ رسیده است. تولیدات علمی اعضای هیئت علمی علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور در ۱۶۷ عنوان مجله به چاپ رسیده است که از این میان، تعداد ۱۳۵ عنوان (۸۰/۸۳ درصد) در گزارش‌های استنادی نشریات نمایه شده و از میان این تعداد، ضریب تأثیر ۷۴ مجله از صفر تا یک (۵۴/۸۱ درصد) متغیر بوده و ضریب تأثیر ۶۱ مجله دیگر (۴۵/۱۸ درصد) مقادیری بیشتر از یک داشته است.

۱۰. پیشنهادها

۱. یکی از مشکلات انتشار آثار علمی، موانع موجود برای شرکت در همایش‌های بین‌المللی است، با فراهم نمودن تسهیلات لازم مانند بودجه کافی، اطلاع‌رسانی به موقع و آسان‌تر کردن شرایط شرکت در گردهمایی‌های خارجی، میزان ارائه مقالات در کنفرانس‌های علمی، افزایش چشمگیری خواهد یافت.
۲. درگیر بودن نیروهای کارآمد و متخصص در کارهای اجرایی و مدیریتی گوناگون باعث شده

است برخی از آنها فرصت رسیدگی به مسائل آموزشی و پژوهشی رشته تخصصی خود را پیدا نکنند. به نظر می‌رسد با سیاستگذاری‌های مناسب، بتوان از این نیروهای متخصص، هم در امور مدیریتی و هم در فعالیت‌های تخصصی بهره جست.

۳. توجه ویژه به پژوهشگران و اهدای جوایز به نویسندگان مقاله‌ها، ارتقای سمت آنان، افزایش حق‌التألیف از جمله راهکارهایی است که برای افزایش انگیزه پژوهشگران توصیه می‌شود.

۱۱. منابع

- رحمانی، مهرزاد. ۱۳۸۸. بررسی تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز در سطوح ملی و بین‌المللی ISI طی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۶. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.
- زاهد زاهدانی، مریم. ۱۳۷۹. اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز و تولید اطلاعات علمی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز.
- صبوری، علی‌اکبر. ۱۳۸۱. بررسی کارنامه پژوهشی ایران در سال ۲۰۰۲ میلادی. *رهیافت* ۲۸: ۸۷-۹۵.
- صبوری، علی‌اکبر. ۱۳۸۲. مروری بر تولید علم در سال ۲۰۰۳. *رهیافت* ۳۱: ۲۱-۲۳.
- صبوری، علی‌اکبر. ۱۳۸۳. تولید علم در سال ۲۰۰۴. *رهیافت* ۳۴: ۶۰-۶۶.
- عصاره، فریده، و رحمان معرفت. ۱۳۸۴. مشارکت پژوهشگران ایرانی در تولید علم جهانی در مدلاین (حوزه علوم پایه و بین رشته‌ای پزشکی). *رهیافت* ۳۵: ۳۹-۴۴.
- فاضلی، نعمت‌الله. ۱۳۸۴. کدام معیار؟ بررسی‌ای انسان‌شناختی در زمینه تولید علم و چالش‌های علوم انسانی در ایران. *فصلنامه علوم اجتماعی* ۳۰: ۱-۴۴.
- فهمیان، مونا. ۱۳۸۱. بررسی وضعیت تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه تربیت مدرس از سال ۱۳۷۰ لغایت ۱۳۷۹. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- مزیانی، علی. ۱۳۸۰. بررسی وضعیت مصرف و تولید اطلاعات علمی از جانب اعضای هیئت علمی - آموزشی کشور. *رهیافت* ۲۵: ۲۱۷-۱۹۶.
- نوروزی، علیرضا، و داریوش علیمحمدی. ۱۳۸۵. بررسی مشارکت علمی کتابداران ایرانی در سطح بین‌المللی: با تأکید بر مقاله‌های مندرج در نمایه‌های استنادی. *اطلاع‌شناسی* ۳ (۳-۴): ۱۸۱-۱۹۴.
- Carper, R. M. 2005. Scholarly productivity, publication outlets and article themes of faculty in ipa accredited school psychology programs: 1995-1999. Ph.D. Dissertation, The University Of Tennessee.
- Jacobs, D. 2006. Analysis Of Scientific Research In Selected Institutions In South African: a bibliometric Stud., *South African Journal Of Library And Information Science* 72 (1): 72-77.
- Zorzetto, R. et al. 2006. The scientific production in health and biological science of the top 20 Brazilian universities. *Brazilian Journal of Medical and Biological Research* 39 (12): 1513-1520.

The Study of Scientific Outputs Status of Faculty Members of Humanities, Art and Social Sciences Faculties of State Universities of Iran during 2000-2008

Fatemeh Jafari*

MA of Library and Information Sciences, Regional Information Center for Science and Technology Shiraz

Marzieh Goltaji¹

MA of Library and Information Sciences, Regional Information Center for Science and Technology Shiraz

Iranian Journal of
**Information
Processing &
Management**

Abstract: This research investigated scientific outputs status of faculty members of Humanities, Art and Social Sciences faculties of state universities of Iran that indexed in A&HCI and SSCI during 2000 to 2008. Descriptive and analytical method was used to conduct this research. Findings showed that Tehran University with 38/73% and then Shiraz University with 15.65% had the greatest value of scientific outputs, while in other universities the status of scientific outputs was not satisfying. Article with 76.42% was the most published format and then meeting abstract, book review, proceeding paper are next in rank . 65.65% of scientific outputs were collective and 34.34% individual. Scientific outputs development process in universities during the investigated period was ascending. Scientific outputs of Humanities, Art and Social Sciences faculties of state universities were published in 167 titles and through these 135 titles (80.83%) were indexed in Journal Citation Reports and among these the impact factor of 74 journals (54.81%) range from 0 to 1 and the other 61 (45.18%) journals' impact factors value more than one.

Keywords: scientific outputs, faculty members, Humanities, Art and Social Sciences faculties, state universities

Iranian Research Institute
For Science and Technology
ISSN 2251-8223
eISSN 2251-8231
Indexed in LISA, SCOPUS & ISC
Vol.27 | No.3 | pp: 561-575
spring 2012

* Corresponding Author: samira2007_sh@yahoo.com
1. marzieh.goltaji@gmail.com